

Most reggel ablakot tártam a napnak
 — Fehér lepedőn hül gyűrött helyem, —
 A ragyogó, vizes, szeles hajnalba
 Kidugom gyorsan borzas fejem.
 Most tudom és hiszem és látom
 Ha lassan is készül, készül e tájon
 Készül az örök virágos holnap — —
 Nagy csapat legény a folyóhoz tart,
 Velük a sztrájkoló lányok és dalolnak.

A legények kalászos kalapban dobognak.
 Az utcákon cséplő-sztrájkolók dalolnak,
 Lányok és legények hangja összenőtt — —
 Ó, kedvesek nékem e partok lakói!
 Azt sűgom forrón: szülőföld...

Latak István

MI TÖRTÉNT KINÁBAN?

(Második közlemény)

Megszólalnak az ágyúk és Kína, az antimilitarista, a bölcsen szemlélődő és örök emberi békén töpregő Kína, mint hősi énekek sarkánya küzd, védekezik és támad a rabló hadjáratot indító, katonai szigorban nevelt, imperialista Japán ellen.

Kína története a legrégibb időktől a mai napig és ma legkivált, harc egy marék rizsért. A marék rizsadagot akarja csökkenteni Japán; gazdaságilag gyarmatosítani, legrosszabb politikai és gazdasági érdekkörbe vonni és „pánázsiai“ hazug jelszóval a fehér faj elleni háborújának kiinduló bázisául megnyerni és megszervezni az ősi Kinát. Ezért harcol ma Japán és ez ellen védekezik az öntudatra ébredt Kína, amelyet már a tizennyolcadik században gazdasági célpontul vett a kalmárkodó Nyugat. Az ötezeréves kulturájú Kína akkor ismerte meg a Távolkeleti kérdést, amikor a fehér fajt a XVIII. és XIX. század folyamán a fejlődő tőkés termelés feszítő ereje elsodorta Kína partjaira, új piacok, termelő és felvevő piacok szerzésére és a Nyugat önző, profitos gazdasági kultúrája gyarmatosítani kezdte a békés, türelmes emberanyagot. Azóta Kína szakadatlanul — bár egyenlőtlen erejű fegyverekkel — harcol függetlenségéért az idegen tőkések, gyarmatosító pénzcsoportok, hittérítők és mindezek fegyvere, az ópium, valamint a külföldi kapitalisták zsoldjában álló kínai hatalmasok, a vámszedők és vám, a „likin“ ellen. Kinában ősidők óta a földművelés a legtiszteltebb foglalkozás. Már a VIII-ik és IX-ik században voltak parasztmegmozdulások és amikor például Európában, a Duna-Tisza közén és Székesfehérvár körül 900 évvel ezelőtt az első keresztény magyar király megveti alapját a magyar államnak, Kinában már

földbirtokreform előzi meg a bomló társadalom forradalmi törekvéseit. Európa első parasztlázadása 1000 körül Normandiában játszódik le, de csak a XIV-ik században lesz általános, európai mozgalommá. A XII-ik században, a Távols-Kelet felől, sárga vihar „kutyafejű” tatárjai ezek, akik megrohanják Kínát, letiporják, majd nyugatra fordulnak, Pekingtől Budáig légvonalban 7300 kilométeres úton meg sem állnak s IV Béla magyar királyt a dalmát tengerig üldözik. Mindazok az országok, melyek ekkor tatár igába hullottak, a legsúlyosabb társadalom-szerkezeti válságban éltek. Nem állhattak ellent a vitathatatlanul nagy katonai és államszervezői tehetséggel megáldott Dzsinghiszkán utódának, Bathunak és hadainak, a szervezett és kiegyensúlyozott, de épp annyira brutális erőnek. Egy új, friss, lelkes erővel áthatott hatalomnak a kiélt és túlhaladott összetételű társadalmak és államok mindenkor legyőzöttjeivé válnak. A XII-ik századbeli Európa hűbéri-jobbági-egyházi világa papírvárként omlott össze az apró tatárlovakon nyargalászó, nyilazó mongolok alatt, bár ismert dolog, hogy a tatár seregekben, az akkori idők hadászati ismereteit messze túlmenően képzett tehnikai segédcsoportok voltak, utászok, hadi mérnökök, kémek, nem is szólva arról a történelmi tényről, hogy a Sajó mellett a honát védő IV Béla magyar király hadai ellen harcoló tatárok soraiban keresztények, nyugatról Kínába került hittérítők is működtek.

Kinában ezidőtől kezdve Kublaj tatár kán utódai az uralkodók, ez volt a Yuan dinasztia. A tatár uralom ellen azonban felkel a nemzeti Kína és a „fehér lószusz” szervezett vezérlésével kivívja a nemzeti uralmat. A függetlenségi harc vezére, egy parasztszolga, császárrá koronáztatja magát és megalapítója lesz a hatalmas Ming uralkodóháznak. Kína ezidőtájt sokkal magasabb műveltségi fokon állott, mint Európa. Peking falain ekkor már használatban volt egy csillagászati műszer, amelyet a boxer-lázadás leverése után, a németek hadizsákmány gyanánt Potsdamba vittek. A versaillesi békeszerződés (1918) értelmében a legyőzött Németország köteles volt ez ősi, drága ereklyéjét visszaadni Kínának. Bertrand Russel szavai szerint ez a rendelkezés a versaillesi békeszerződés leghumánusabb pontja. Nemcsak a tudományok terén, nem csak a jó és nemes művészetek ágaiban múlta felül e korai évszázadokban Európát Kína sárga népe, hanem a modern gazdaságtechnika nem egy eszköze volt már ekkor ismeretes a Jang-ce völgyében. Amikor például a váltó már a kínai gazdasági élet szélében ismert eszköze volt, az európai gondolkodás még őserdei irdatlan sötétben tévelygett.

A fekete halál a XIV-ik században évtizedekig pusztított az egész ismert Európában, Közép-Ázsiából hurcolta be a járványt egy genuai hajó; 1348-ban Angliában szedte áldozatait; Kinában tizenhárom millió ember esett áldozatul, mindenütt, ahol elvonult iszonyú gazdasági és erkölcsi nyomort hagyott hátra a letarolt vidékeken. A kolera elvonulása után fellépő hihetetlen népnymom-

rúság, melyet még tetézett a hűbéri világ lelki nyomora, a bilincses élet, a kiáltó jobbágyjaj kirobbantotta a század parasztlázadásait. Felkelt a nép a rend ellen, amelyet eddigelé isteni rend gyanánt fogadott el, a francia földműves már 1358-ban fellázadt (Jacquerie), az angolok félszázaddal utóbb — és több mint százötven év múlva ültették tüzes trónusra Temesvár piacán Dózsa Györgyöt és égették el máglyán a Szent Márk templom előtt Zágráb városában Gubec Mátét. A vonal egyenes, töretlen, a népi forradalmak tengelye erős, népeket áthidaló, egyenes, nem háromszöges. Ez a század már ismerte a szót: szabadság, az angol Wycliff tanította ezt a szabadságot ekkor, elsőnek „protestált” tiltakozott ő a szabad lelkiismeret nevében, a hagyományok, a felderíthetetlen forrású vakhitek, dogmák, tévtanok ellen. Elindította azt a harcot, amelyet Huss János vett át tőle és folytattak a husziták a demokrácia, a szabadság védelmében, mert amit védtek: az egyenlőség és testvériség tanai voltak, amit hirdettek, az őskereszténység alappillérei, az őskommunistikus élet hirdetése voltak az álkereszténység ellen.

Az első világos sugarak voltak ezek Európa éjszakájában. Ebből az eltaposott nemzeti és vallási háborúból, melyet a katolicizmus keresztes hadjáratokkal fojtott vérbe, kinőtt Luther, a népnyelv első művelője, a népharcos és ez a mozgalom, a Wycliff és Huss mozgalma volt elindítója a modern demokrácia gondolatának. A modern demokrácia a népszabadságért, a lelkiismeret szabadságáért, testvériségért, egyenjogúságért, vallásszabadságért, igazi emberi javakért, türelemért, békéért, termelésért; javak, eszközök és eszmék teremtéséért harcol, akár évszázadokkal ezelőtti, néhai nagy elődei s napjaink szellemi vonalú szocialistái, a humanisták ugyanazokért az eszmékért írják keveset olvasott könyveiket, amelyekért az évszázadokkal azelőtti őshumanisták.

Ezért halálos ellensége az Európa-gyilkos fasizmus a demokráciának, a felvilágosodásnak és felvilágosításnak. Erdei mondák, folyami, fauni, ősmithoszok köde és homálya kell a fasizmusnak, középkori sötétség és sikátori halálsikoly, értelmetlen vesszőnyalábok, mint egy értelmetlen eszmény jelvénye, horogkeresztesség a kereszténység helyett, mint egy új vallás villogó kardja, véres és viharos kor korcsának viselőse, ezért kell a sinto-vallás a japánoknak és tankok, tankok a gondolat szabadsága, népek szabadsága, eszmék tiszta tengere ellen. Ma már azonban gyúlnak az agyak és égnek a lelkek, nótázva indul az értelem döntő rohamra a bornirt bálványok ellen, és hiába ezernyi tankok tipró tömege, jönnek az értelmesekek daloló tengerei és elnyelik a káoszt. Kinában, — igen Kinában, — most új Európa születik, Madridban, — igen Madridban, — most új Világ születik. Új világ, Új világ...

Az új világot, Amerikát Kolumbusz Kristóf, egy álmodozó, tudományosan álmodozó genuai hajós, tévedésből fedezte fel, 1492-ben október 11-ikén este tíz órakor, kéthónapi halálfélelem és halálosan erős bizakodás után. Ezt a Kolumbuszt — ha jól em-

lékszem, — bilincseivel együtt temették el, mert élete egy szakában bilincseket is hordott, kortársai bizonyára így hálálták meg munkáját, amellyel akkor Spanyolországnak feltárt egy új világot. Ez volt a földrajzi felfedezések és kalózkodások kora. Tizenkilenc évvel később portugál kalandor hajósok (Albuquerque), a Malakka félsziget körül vitorlázva, portyázó útjukon, különös, ferdeszemű, kis emberekkel találkoztak. Ezek az emberek Dél felé tapogatóztak, a portugálok Keletre és Északra s így találkoztak. Ez volt a japán ember találkozása az első európaival. 1543-ban a portugálok már löport és misszionáriust adtak a japán szigetek lakóinak. Kalmárkodó nép volt mind a kettő, gyorsan üzletet csináltak.

Ezekben az időkben Közép Európában egy kis nép védte minden erejével hazáját, szabadságát, függetlenségét, de főleg a Nyugatot védte, egy ázsiai hódító, a török ellen, mert ő volt a Nyugat bástyája, a kereszténység védelmezője. A nyugati nagy nemzeteket megvédte, önmagát elvesztette, de talán nem örök időkre, bár napjainkban ez a sokat vérzett nép ismét a régen tépő balsorsot választotta sorsul és rohan, hogy ezeréves országát márkázott bérencek béréért hűbérbe adja... amikor szerte a világban egy jobb jövő reggele dereng már! Amikor a tunyának ismert kínai ügy harcol az ellenség ellen mint egy megszállott apostol a kísértő ördög ellen, amikor a spanyol nép tüze a nemzetközi bérgyilkosok ellen két éve állja a romboló banditizmus bombáit! Amikor valóra válik a magyar Ady minden jósszava, amikor igazzá válik, hogy „az Élet él és élni akar“.

Az Élet él és élni akar, de aki lelki hűbériségbe hajtja fejét, nem akar az élni, „örömgylkosokkal“ tart, az Élet megölőivel, s maga is el kell pusztuljon.

* * *

A történelmi jelenségek nem filozófikus „magánvaló“ események, minden jelnek multja volt és jövője lesz. A történelem dialektikája a jelenségek, történések, folyamatok mögöttjéből törvényerővel determinálja a következményeket, a mult összetevőiből alakulnak a jelenben ható erők és a jelen eredőiből, befejezetlenül, gyűrűznek tovább a mindig működő ellentétek — a történelem gazdasági rugói, felületükön hordván a társadalom minden egyéb funkcióját — míg a jövőben feloldást találnak, kifejlődéshez jutnak. Ez a kifejlődés azonban újból oldódik, részekre bomlik, új ellentétek képződnek, új tézisek, alapok és ellenpontok, ellenpólusok viszik tovább a gyűrűző jelenségeket, a fejlődést.

Mult számunkbeli és a HÍD e számában — főként a tér rövidsége miatti kényszerűségből — hézagosan és vázlatosan közölt történelem ezt a történelmi felfogást igyekszik érvényesíteni a felmutatott események láncolatában, amelyben felfogásunkhoz híven, nem szorítkoztunk csupán a Távolsági események ismertetésére, mert hiszen a történelem eseményei a föld legtávolabbi pontjain összefüggnek és okozati kapcsolatban vannak, egymást feltételezik

és meghatározzák. Azért nem közömbös számunkra, nagy elhatározó és átalakító erejű történelmi események kortársaira, milyen álláspontot foglalunk el a fasizmus és demokrácia két nagy háborús frontján amelyek térben, látszólag távol vannak és milyen a frontunk a vértelen, de századunk és a jövő század életformáját meghatározó európai demokrata-fasiszta párbaj küzdőterén.

Nem közömbös magatartásunk és állásfoglalásunk, mert a kérdés az, hogy szabad emberként akarunk-e élni, demokrata légkörben és demokrata gazdaságban, kultúrlehetőségek között, vagy fasiszta-parancsuralmi szolgáorban, még választhatunk. A demokráciában rejlő társadalmi erők a fejlődés további, távolabbi és magasabb fokához vezetnek — korunk ellentétes, visszaható erői, a demokrácia ellenható erői, a fasizmus és rokontermékei megálltak és visszafelé terelik a történelem rúdját, olyan történelmi stádiumok felé halad a fasizmus és a vele rokonszenvező társadalom, amelyek az emberiség javarésze századokkal ezelőtt áthaladt. A túlhaladott gazdasági szerkezet feltámasztása és megerősítése anarknizmus, társadalomellenes, szabadságellenes és vérrel-vassal sem fenntartható állapot, amelynek el kell buknia, szét kell hullania, hogy az ellentétek törvénye alapján helyet adjon a demokrácia továbbfejlesztő, új történelmi és társadalmi fokainak. Szónoklatok, népszavazások, fáklyásmenetek, cinizmus és demarsok nem dacolhatnak a történelmi igazsággal, fejlődéstörvénnyel, korkövetelményekkel és embermilliók óhajával. A választás mégis a kezünkben van, a kérdés az, hogy új hőzép kort kívánunk-e napjainkban, vagy a mult század belső ellentéteinek szintézisként beköszöntő demokrácia további oldását, magasabb, fejlettebb, társadalmi állapotba jutni. Nem közömbös a választás, mert könnyen megbűnhődhetjük a multat, a jelent és a jövőndőt, ha hibázunk a gondolkodásban. Jól kell gondolkoznunk, mindenki mindenkiért felelős, a Távolveleti események és a spanyol szabadságharc és Európa közepén támadó romboló, reakciós, embertelen, gazdasági vérváddal operáló, értelmetlen, tomboló, zavaros, patológikus politika egyazon történelmi tévedés körül fortyognak, mi itt állunk, rólunk történik döntés, jelenünkről és jövőünkről. Ezek a harcok körülöttünk és miértünk harcoltatnak, mindenki résztvesz ebben az új világháborúban, amely a Gondolat, a Munka, a Béke harca, a Pusztulás, Rombolás, Erőszak ellen. Ha most hibázunk, ha a rosszak csatasorába állítjuk erőnket, póruljárunk, meglakolunk, évszázadokra kihatóan senyvedésre ítéljük magunkat, régi, mult bűnökért, jelen tévedésekért megbűnhődünk a jövőben.

Mint Ady mondta kinyilatkoztató költeményében: „Fejünkre lassan-lassan nőnek A beteljesedett végzetek. Tegnapián és mostanján az időnek Mindenki mindenkiért beteg, Beteg századokért lakolva“.